

Giáo dục và đào tạo thành phố Hồ Chí Minh văn minh hiện đại

TS. Huỳnh Công Minh^[1]

I/ Nhận thức về một thành phố văn minh hiện đại, người ta thường nghĩ đến sự tiến bộ về khoa học kỹ thuật, về những tiện nghi tiên tiến của xã hội loài người được trang bị. Nhưng để có một khái niệm bao quát nhất, có lẽ phải tiếp cận từ con người và điều kiện sống của họ, hay nói đúng hơn, một thành phố văn minh hiện đại là một thành phố mà ở đó mọi người dân đều có cuộc sống tốt cả vật chất lẫn tinh thần với những điều kiện phát triển tiên tiến và bền vững về an ninh chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa, *giáo dục*, sức khỏe, việc làm, khoa học kỹ thuật và môi trường.

Giáo dục của thế giới trong thế kỷ 21 đang tập trung thực hiện 4 mục tiêu cơ bản là *học để biết, học để làm, học chung sống và học để khẳng định mình*.

Nhà trường hiện đại của thế giới ngày nay tổ chức dạy học với những phương pháp tiên tiến, đảm bảo cho học sinh lĩnh hội tri thức qua *biết, hiểu, vận dụng, phân tích, tổng hợp và đánh giá*.

Với mục tiêu và phương pháp dạy học như vậy, đòi hỏi nhà trường của một thành phố văn minh, hiện đại (gọi tắt là nhà trường văn minh, hiện đại) phải có năng lực cung cấp cho xã hội những người công dân mới có phẩm chất đạo đức và năng lực đáp ứng, là người thừa hưởng những giá trị phát triển của thành phố văn minh, hiện đại nhưng đồng thời họ cũng là những chủ nhân tích cực có khả năng xây dựng và bảo vệ sự văn minh và hiện đại ấy.

Năng lực của nhà trường có thể đề cập ở 3 yếu tố cơ bản :

- *Cơ sở vật chất trường lớp, trang thiết bị dạy học.*
- *Lực lượng sư phạm và điều kiện làm việc của họ.*
- *Nội dung chương trình giáo dục và cơ chế quản lý nhà trường, quản lý quá trình dạy học.*

1/- Cơ sở vật chất trường lớp, trang thiết bị dạy học

Cơ sở vật chất trường lớp văn minh, hiện đại phải đảm bảo mọi yêu cầu học tập của người dân trong xã hội theo tiêu chuẩn qui định về diện tích và qui cách hoạt động, sĩ số trong lớp thấp (20 – 30 học sinh ở giáo dục phổ thông) và tổ chức học sinh học tập, hoạt động cả ngày trong trường.

Mạng lưới trường lớp được qui hoạch cân đối giữa các cấp học, ngành học và phù hợp với từng địa bàn dân cư, tiện lợi trong việc đi lại của học sinh và cha mẹ học sinh.

Thiết bị dạy học được trang bị đầy đủ theo quan điểm dạy học “cá thể”, dạy học lấy học sinh làm trung tâm, đảm bảo điều kiện cho học sinh tự học, phát huy được các phương tiện nghe, nhìn và thực hành, vận dụng, kích thích niềm đam mê học tập, tìm tòi, nghiên cứu của học sinh.

2/- Lực lượng sư phạm và điều kiện làm việc của họ

Lực lượng sư phạm bao gồm những thầy giáo, cô giáo đứng lớp và giáo dục ngoài lớp, từ lý thuyết đến thực hành và cán bộ quản lý nhà trường. Với quan điểm giáo dục toàn diện, lực lượng nhân viên phục vụ, bảo vệ nhà trường cũng có tác động giáo dục về nhân cách đối với học sinh.

Yêu cầu đầu tiên của lực lượng sư phạm trong nhà trường văn minh hiện đại là đủ về số lượng, đồng bộ về cơ cấu và chuyên nghiệp về đào tạo.

Điều kiện làm việc của lực lượng sư phạm bao gồm chế độ chính sách nhà giáo, đảm bảo đời sống giáo viên để thầy giáo, cô giáo an tâm công tác, toàn tâm toàn ý cho ngành, cho học sinh thân yêu với tư cách là những “kỹ sư tâm hồn” của trẻ. Bên cạnh đó, lực lượng sư phạm rất cần chế độ tu nghiệp, thường xuyên cập nhật tri thức và kỹ năng ngành nghề trước sự tiến hóa rất nhanh chóng của thời đại. Sách, báo, tài liệu, phương tiện nghiên cứu, thực hành, tham quan, trao đổi kinh nghiệm, thời gian tiếp xúc với học sinh và gia đình cha mẹ học sinh, sự phối hợp tốt từ xã hội đối với giáo dục cũng là những yêu cầu cần thiết của giáo viên.

3/- Nội dung chương trình giáo dục và cơ chế quản lý nhà trường, quản lý quá trình dạy học.

Nếu nói giáo viên là lực lượng quyết định chất lượng đào tạo của nhà trường thì nội dung chương trình giáo dục quyết định hiệu quả của mục tiêu đào tạo. Mục tiêu của nhà trường văn minh, hiện đại là đào tạo những người công dân mới, có đạo đức, có năng lực làm chủ xã hội mới. Người công dân mới ấy phải có tâm hồn, trách nhiệm, tự giác chấp hành pháp luật, năng động, sáng tạo, có sức khỏe, có năng lực hợp tác lao động và giao tiếp quốc tế (ngoại ngữ, tin học),... Từ đó, nội dung chương trình giáo dục phải đáp ứng trực tiếp và cụ thể đến các yêu cầu của mục tiêu đào tạo, vừa súc tích, vừa phong phú và kích thích được niềm say mê học tập của học sinh.

Có thể nêu một số yêu cầu cơ bản của nội dung chương trình nhà trường văn minh, hiện đại như sau :

- *Chương trình giáo dục đạo đức, nhân cách.*
- *Chương trình giáo dục khoa học (tự nhiên, xã hội).*
- *Chương trình giáo dục sức khỏe, môi trường.*
- *Chương trình giáo dục Luật pháp, kỹ năng sống.*
- *Chương trình ngoại ngữ, tin học.*

Hình thức thể hiện nội dung chương trình giáo dục phải được thiết lập bậc thang và đồng tâm từ cơ bản đến chuyên sâu, từ ít đến nhiều với tỉ lệ lý thuyết và thực hành phù hợp theo từng đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi, làm cho học sinh thấy gần gũi, nhẹ nhàng, dễ học và khắc sâu.

Công tác quản lý quá trình dạy học của nhà trường phải đảm bảo tính thoáng mở, phát huy cao độ vai trò chủ động sáng tạo của giáo viên trước học sinh. Cơ chế đánh giá thi cử gọn nhẹ trên cơ sở tôn trọng quyết định của giáo viên đi đôi với công tác thanh tra giám sát nghiêm khắc của người quản lý. Từ đó, nhà trường văn minh, hiện đại vừa phát huy được sự chủ động sáng tạo của giáo viên vừa rất kỷ cương trong công tác quản lý.

Xã hội văn minh, hiện đại trong các mối quan hệ tạo nên môi trường giáo dục tốt cho thế hệ trẻ - những người công dân mới - về ý thức chấp hành pháp luật, ý thức quan tâm đến sự nghiệp trồng người.

II/ Những khoảng cách của giáo dục - đào tạo hiện nay và giáo dục – đào tạo thành phố Hồ Chí Minh văn minh hiện đại

Ở đây, không phải là sự phủ nhận về những thành tựu của giáo dục và đào tạo hiện nay so với sự nỗ lực to lớn của thầy giáo, cô giáo và sự quan tâm đặc biệt của các cấp lãnh đạo Đảng, chính quyền, Đoàn thể trong thời gian qua đã vượt qua bao thử thách khó khăn, mà là một sự phân tích để làm rõ hơn đặc điểm của một nền giáo dục và đào tạo trong tương lai, nền giáo dục và đào tạo của thành phố Hồ Chí Minh văn minh, hiện đại.

- Về cơ sở vật chất trường lớp và trang thiết bị dạy học đã vượt qua với chính mình về chỗ học cho con em nhân dân và điều kiện thực hành tối thiểu cho học sinh theo chuẩn đổi mới của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Nhưng sĩ số trong lớp còn cao (40, 50 học sinh / lớp) ; tỉ lệ học sinh học tập và hoạt động cả ngày trong trường đang còn rất ít (20% - 30%); thiết bị học tập

cho từng học sinh còn nhiều giới hạn, phương tiện nghe nhìn đang còn mang tính trình diễn hơn là sử dụng thường xuyên cho toàn bộ học sinh. Trong khi đó, học sinh nhập cư rất đông, tiến độ xây dựng mới thêm trường lớp đang gặp rất nhiều khó khăn về đất đai quy hoạch và về thủ tục xây dựng.

– Về lực lượng sư phạm của thành phố Hồ Chí Minh hiện nay, có thể nói là rất mạnh so với cả nước nhưng lịch sử để lại chưa đồng bộ, cơ cấu nhân sự trong nhà trường chưa rõ; công tác đào tạo chưa bắt kịp với yêu cầu đổi mới giáo dục hiện nay (gần 50% năng lực sử dụng hiện nay là do giáo viên tự học tập trao đổi nghề nghiệp). Điều kiện làm việc của thầy giáo, cô giáo đang còn nhiều cách biệt về đời sống, về chế độ tu nghiệp, về trang thiết bị dạy học và nghiên cứu.

– Về nội dung chương trình giáo dục hiện hành, dù đã có sự đổi mới tích cực nhưng so với thực tế của yêu cầu phát triển và hội nhập của một thành phố văn minh, hiện đại, sự bất cập của chương trình rất rõ rệt. Vừa thừa, vừa thiếu; tính hàn lâm quá tải, tính hiện đại mờ nhạt; đặc biệt phần sức khỏe, môi trường, kỹ năng sống ... chưa được đề cập đúng mức hoặc chưa đề ra trong chương trình giảng dạy. Mặt khác, phương pháp dạy học từ chương, phải thuộc lòng nhiều hơn là thực hành vận dụng đã làm nặng nề thêm chương trình học tập cho học sinh.

Công tác quản lý trong hệ thống giáo dục và đào tạo hiện nay, tuy đã có những chuyển biến bước đầu đổi mới nhưng không ít ảnh hưởng của cung cách quản lý hành chính, quan liêu nặng nề mà hiệu quả chưa cao.

Môi trường xã hội đang còn nhiều bất cập từ cơ sở hạ tầng đến hệ thống luật pháp và nếp sống văn minh đô thị... làm ảnh hưởng không ít đến công cuộc hiện đại hóa nhà trường.

III/ Quán triệt đường lối công nghiệp hóa và hiện đại hóa đất nước và thành phố Hồ Chí Minh của Đảng và Nhà nước, giáo dục và đào tạo đã có những bước đi tích cực trong gần 10 năm qua, từ năm Giáo dục (1999). Những việc làm ấy là :

1. Quy hoạch mạng lưới trường học đến năm 2010 và 2020 nhằm mở rộng trường học 2 buổi/ngày và giảm sĩ số/lớp theo chuẩn 20 – 30 học sinh, tăng cường trang thiết bị dạy học theo định hướng hiện đại hóa nhà trường.

2. Xây dựng và củng cố đội ngũ nhà giáo và cán bộ quản lý giáo dục đủ về số lượng, đồng bộ về cơ cấu và không ngừng nâng cao phẩm chất, năng lực – thực hiện thành thạo phương pháp dạy học hiện đại.

3. Đổi mới nội dung chương trình giáo dục và phương pháp dạy học theo quan điểm dạy học cá thể, dạy học hướng vào người học.

4. Thực hiện chủ trương xã hội hóa giáo dục, huy động tốt các nguồn lực xã hội - trong và ngoài nước - để tăng suất đầu tư, tăng cường điều kiện làm việc cho đội ngũ và xây dựng xã hội học tập, mở rộng hợp tác quốc tế và khu vực.

5. Đổi mới quản lý, xây dựng những mô hình giáo dục hiện đại để nhân rộng, phối hợp tốt 3 môi trường giáo dục nhà trường, gia đình và xã hội.

Hướng về thành phố Hồ Chí Minh văn minh, hiện đại, giáo dục và đào tạo đang tích cực góp phần vào sự phát triển thành phố nói chung với những chương trình cụ thể và khả thi. Tuy vậy, để đẩy nhanh tiến độ xây dựng nền giáo dục và đào tạo văn minh, hiện đại, cần thiết thành phố Hồ Chí Minh phải được Trung ương cho phép một cơ chế hoạt động phù hợp.